

Rintojen kulttuuriset ulottuvuudet

Haastateltavana kulttuuriantropologi, tutkija, yliopiston lehtori, luennoitsija, kirjailija, kirjoittaja sekä Routahöyhen Oy:n toimitusjohtaja Taina Kinnunen.

Haastattelija Tunne Rintasi ry:n vapaaehtoinen Vera Öst.

Kinnunen on pitkään tutkinut keskeisenä teemanaan ruumiillisuutta; sukupuolen tuottamista ruumiin muokkaamisen avulla, kehonrakennusta, kauneuskirurgiaa. Lisäksi hän on viimevuosina tutkinut niin kutsuttua ”uutta ruumista”, joka tarkoittaa, että nykyajan työmarkkinoilla korostetaan erilaisia esteettisiä ominaisuuksia ja ruumiilliseen pääomaan liittyvää lisäarvoa. Tällä hetkellä Kinnunen tutkii kosketusaistia.

Antropologia on kulttuurisesti ihmistä, ihmisyyden perimmäistä olemusta ja erilaisia ilmenemismuotoja tutkiva tieteenala. Kinnunen esitteleekin itsensä usein ”ihmisyyden ihmettelijäksi”, jolla hän tuo esiin kulttuuriantropologisen näkökulman siitä, ”mikä on ihminen?”. Antropologit tutkivat, miten eri kulttuureissa ymmärretään ihmisyyden ja millaisia käsityksiä ja ihanteita siihen liittyy.

Ruumiillisuus liittyy hyvinkin keskeisesti siihen kaikkeen, mitä ihmisyydellä ymmärretään, koska ihmiset ovat sosiaalisia olentoja ja suhteessa toisiinsa perinpohjaisesti. Tämä vuoksi ulkonäkö- ja ruumiinkuvakäsitykset, ruumiin muokkaamisen tavat ja muut, selkeästi ruumiilliset käyttäytymismuodot, ovat antropologian ydintä. Kaikenlaisten ruumiillisten toimintojen myötä ilmennämme yhteisiä kulttuurillisia arvoja ja normeja ja sekä kehitämme erilaisia ruumiillisia rituaaleja.

Ihmiset ovat eri aikoina muokanneet ruumista eri tavoilla ja antropologin ensimmäinen kysymys on, että miten muissa kulttuureissa ajatellaan ja mikä meidän länsimaisessa kulttuurissamme on ainutlaatuisia ja erikoista ja mikä ei.

Kehonmuokkaus on ollut jo kauan osa ihmisyyttä ja kaikissa kulttuureissa tunnetaan jonkinlainen tapa muokata ruumista –myös kajoamalla fyysiseen ruumiiseen. Joissain kulttuureissa venytetään korvia, sillä halutaan muistuttaa ihmisiä siitä, että on tärkeää kuunnella yhteisön vanhimpia jäseniä. Joissain kulttuureissa taas pidetään kauniina litistettyä, suippoa kalloa. Sellaista kulttuuria ei ole, jossa ihmiskeho jäisi luonnolliseen tilaan, mutta muokkauksen kohde vaihtelee. Pukeutuminen, myös peittäminen ja verhoaminen, ovat tapa ilmentää ja korostaa ruumiillisuutta.

Länsimaisessa kulttuurissa on paljon kuntoilu- ja dieettimuotoja, joilla pyritään muokkaamaan ruumista. Lisäksi plastiikkakirurgia, jota Kinnunen on tutkinut, on rintojen osalta keskeinen muokkaustekniikka. Myös lääketieteellinen muokkaaminen koskettaa myös tätä rintoja.

Meillä kaikilla on oma suhde rintoihin, mutta onko olemassa jotakin viestiä nyky-yhteiskunnalta siitä, miten pitäisi olla?

Haastattelija Vera Öst kysyi ennen haastattelua itseltään ja ystäviltaan, mitä rinnat merkitsevät eri ihmisille; mieleen tuli naiseus ja nautinto – joillekin rinnat ovat elin siinä, missä muutkin.

Länsimaisessa kulttuurissa rinnat ovat keskeinen tapa esittää kulttuurillisesti ihannoitavaa naiseutta ja niiden korostaminen on merkinnyt seksuaalisuutta ja seksikkyyttä. Rinnoilla on myös sosiaalinen merkitys äitiyden kautta. Viestejä on korostettu eri tavoin yhteiskuntaluokissa, ammatti- ja ikäryhmissä, ihon värin ja rotuihin liittyen. 1950-luvulla alettiin valmistamaan rintaliivejä, joissa oli kupit. Aiemmin rintoja tuettiin urheiluliivien tyypillisillä topeilla ja keskiluokkaiset naiset pyrkivät tuolloin häivyttämään seksuaalisen viestin suurta näkyvyyttä. Rintojen korostamista on myös pidetty meidän kulttuurissamme paheksuttavana. 2000-luvun vaihteessa oli voimakas rintojen korostamisaikakausi, joka on tosin mennyt jo ohi ja tilalle on tullut fitness- ja terveystoitoilu. Välillä korostetaan yhtä asiaa ja seuraavana vuonna toista, esimerkiksi muotia.

Rinnat ovat kuitenkin kulttuurissamme edelleen naiseuden merkki, mutta onneksi naiset kokevat rintansa monin eri tavoin, osana omaa naiseuttaan. Kaikille ruumiinosat eivät ole niin merkityksellisiä kuin toisille. Kinnusen haastattelemat ihmiset, jotka ovat käyneet rintaoperaatiossa plastiikkakirurgilla, sanoivat, etteivät tiedä syytä, miksi he ovat kokeneet, esimerkiksi rintojen suurentamisen välttämättömäksi omalle ruumiilleen. Kinnunen on myös haastatellut ihmisiä, jotka ovat käyneet kasvo-operaatiossa, mutta eivät voisi ikinä kuvitellakaan menevänsä rintaoperaatioon. Kaikki eivät koe tarpeelliseksi edes rekonstruktivista plastiikkakirurgista operaatiota, esimerkiksi rintasyövän jälkeisten toimenpiteiden yhteydessä.

Onko nykyaikana olemassa ”ihannerintoja”?

Nykyään haetaan tietynlaista nuorekkuutta, jonka kulttuurinen pakkopaita on meillä vahvana, joskin se koskee ennen kaikkea kasvoja. Sitten toisaalta Kinnusen haastattelemat naiset eivät haluaakaan keski-ikässä käydä plastiikkakirurgilla hakemassa teinitytön rintoja, vaan niissä saa näkyä sopivasti ikääntymisen merkkejä. Yhteiskunnassamme myös plastiikkakirurgit määrittelevät paljon sitä, mikä on sopiva peruste rintatoimenpiteelle. He omaavat niin sanotut lääketieteen sisäiset sopimukset siitä, milloin kannattaa lähteä tekemään, esimerkiksi jotakin tiettyä rintaoperaatiota.

Millaisia nämä perusteet sitten ovat?

Puhutaan riippuvista, alikehittyneistä, miehisistä, lähes puuttuvista rinnoista eli jostain sellaisesta, minkä plastiikkakirurgit luokittelevat niin vakaviksi puutteiksi, että on perusteltua tehdä rintaoperaatio. Kinnusesta on tutkijan asemassa mielenkiintoista kuunnella näitä perusteluja, koska jos jollakin on esimerkiksi AA- tai A- kupin rinnat, on heille meidän kulttuurimme mukaan perusteltua tehdä toimenpide.

1970-luvulla tämä olisi tuntunut hassulta, silloinhan pieniä rintoja pidettiin äärimmäisen seksikkäinä. Myös lääketieteelliset kriteerit ovat aina muuttuvia ja plastiikkakirurgeilla on paljon sanavaltaa määrittelyissä, mutta viimekädessä hekin kyllä seuraavat erinäisiä muotitrendejä, koska ihmiset juoksevat niiden perässä.

Jonakin toisena aikakautena implanttien hakeminen takapuoleen olisi tuntunut älyttömältä idealta heistäkin, mutta nyt he joutuvat taipumaan uusiin kriteereihin. Kulttuurissamme ollaan kiinnostuneita siitäkin, minkälaisesta kudoksesta rinnat tai takapuoli on koostettu. Plastiikkakirurgit tekevät rasvaimuja vyötäröltä, takapuolesta sekä rinnoista. Toisaalta kulttuurimme ihanteiden mukaisesti pitäisi, niin nais- kuin mieskehossakin, olla paljon lihasmassaa ja rasvaa käytettäisiin vain hienovaraiseen muotoiluun. Nykyaina täyteläiset rinnat eivät enää riitä, vaan niiden pitää olla oikeanlaisesta ”materiaalista” tehtyjä ja suhteessa muuhun vartaloon, sillä joka puolella olevaa täyteläisyyttä ei ihannoida.

Nykyään vallitsee fitness- ihanne ja sellaisen kehon ylläpitäminen on täyttä työtä. Kinnunen korostaa, ettei ole varma siitä, onko kenelläkään luonnollisesti sellaista kehoa. Kun fitnessiä aletaan harrastaa, niin rinnat katoavat, koska rasva palaa kehosta, jonka vuoksi fitness-kuningattaret järjestään turvautuvat rintaoperaatioihin. Nykyään käytetään rasvaimuja ja tarkkoja dieettejä. Kaikki tällainen on hyvää niin kauan, kun se oikeasti on terveydelle edullista.

Kun joka puolelta tulvii tietynnäköisiä ja muokattuja kuvia, ihmisen aivot alkavat muodostaa sellaista käsitystä ja kuvaa kehosta, että ”normaali” ja kaunis keho näyttää tuollaiselta ja peilin eteen mennessä, epäsuhta on valtava. Tämä on kognitiivisessa tutkimuksessa havaittu tosiasia, sillä ihmisen altistuessa tarpeeksi paljon ulkoa päin tuleville, tietynlaisille kehonkuville, muodostamme aivoissa stereotyyppisen kuvan siitä, miltä näyttää ja miltä kuuluu näyttää naisellinen tai tavoiteltava keho. Kun katsomme omaa peilikuvaamme, saatamme kokea ristiriitaa siitä, olemmeko ulkonäöltämme vaatimattomia ja epänormaaleja. Tähän liittyy vaara ruumiinkuvan voimakkaasta järkkymisestä, syömishäiriöstä, pakkomielleestä plastiikkakirurgiaan tai maaninen kuntoiluvimma – ihan mikä tahansa voimakas reaktio.

Kinnunen pohtii, että julkisessa kuvastossa pitäisi olla kaikenlaisia kehoja, terveitä ja sairaita. Se on ainoa keino, jolla pystymme mentaalisesti avautumaan, emmekä säikähtäisi omia puutteitamme. Kun näkee paljon eri puolilla tällaisia ihanteita, voi tulla tunne, ettei ole riittävä ja pitäisi muokata kehoa, vaikka itsellä sitä ajatusta tai halua ei olisikaan. Se tapahtuu usein tiedostamatta. Olisi tärkeää nähdä erilaisia kehoja ja rintoja, jotta ristiriita vähenisi ja olla armollinen itseään kohtaan. Olisi myös hienoa, jos kuvastot laajenisivat vielä eri kulttuureihin. Eri kulttuureissa rinnat eivät ole saaneet sukupuolista ja seksuaalista painoarvoa, kuten meidän kulttuurissamme. Joissain kulttuureissa ei esimerkiksi peitetä, eikä tueta rintoja mitenkään, kun taas sitten jokin toinen kehon osa tai vaate voi olla seksuaalisuuden ja seksikkyyden merkittävä. Miesten rinnat on myös valjastettu viehättävyys- ja seksuaalisuuskuvastoon: ihan samalla tavalla miehet pumpaavat niitä salilla esiin.

Miksi länsimaisessa kulttuurissa seksualisoidaan ja ihannoidaan rintoja, toisin kuin tietyissä kulttuureissa?

Kulttuurihistoriallisesti pystytään todentamaan, että 1950- luvulla Hollywoodissa alkoi rintabuumi, jolloin kauneusihanteet muuttuivat ja alettiin puhua blondeista povipommeista, esimerkiksi Marilyn Monroen ansiosta, joka on ensimmäinen moderni kuva seksikkästä ja puoleensavetävästä naishahmosta, jolla on hyvinkin korostetut rinnat. Tarkkaan ei pystytä sanomaan, kuka tämän ihanteen keksi ja millainen ilmapiiri ja kulttuurillinen- sekä sosiaalinen maaperä oli, mistä se kumpusi.

Useinhan antropologit ovat havainneet, että tietyille muodeille ei ole järkevää selitystä. Joku keksii erottautua ja alkaa pikkuhiljaa levittämään muotia, esimerkiksi vaikutusvaltaisena persoonana, kuitenkin osana esimerkiksi Hollywoodin koneistoa, joka muokkaa näyttelijätyyppejä.

Tällä hetkellä elämme länsimaisessa kulutuskulttuurissa, josta koko maailmantalous on riippuvainen, sillä aina täytyy keksiä jokin uusi muoti tai tapa kaunistautua, jotta talous pyörisi ja ihmiset jatkaisivat kulutusta.

Kinnusen lempiteoria onkin, että koko systeemimme vaatii päästä kaupallistamaan ruumiin eri osia, koska jos ihmiset olisivatkin tyytyväisiä vallitsevaan tilaansa, kuluttaminen loppuisi. Koko elämäntyylimme perustuu muutokiertoon. Nykyajan ekologinen muoti on kuitenkin muuttanut pelisääntöjä, mutta on edelleenkin yksi tapa kuluttaa. Kauan on jo ennustettu, että esimerkiksi plastiikkakirurgia voisi toisaalta tulla hyvin epäsuosituksi tietyissä sosiaalisissa piireissä tämän ekologisen ja luomumuodin vuoksi – ja näin on varmasti tapahtunutkin. Toisaalta on olemassa sellainen ihmisryhmä, joka pitää kirurgiaa arkipäiväisenä tapana muuttaa kehoa.

Nykyään on paljon enemmän erilaisia tyyli-ikoneita, sillä aiemmin ei ollut visuaalista kulttuuria eikä sosiaalista mediaa. Nykyään sosiaalinen media vaikuttaa paljon erilaisiin muoteihin. Toisaalta on hyvä asia, että trendit monipuolistuvat, jotta jokaiselle löytyisi jotakin. Rintaliivejäkin jätetään käyttämättä eli tietynlainen aikakausi on taittunut, sillä vuosituhannen alussa oli aika yksimielinen rintabuumi. Nyt se on saanut kuitenkin väistyä tai ainakin monipuolistua. Sitten on naisia, kuten Kinnunen omien sanojensa mukaan on itsekin, joille pienet rinnat ovat osa identiteettiä.

Ihmiset itse tai plastiikkakirurgit eivät tiedä syytä sille, miksi joku haluaa nenäoperaatioon tai rintojen suurennukseen eli tämän selvittämiseen tarvittaisiin monenlaisia tutkimuksia. Se, miltä ihminen objektiivisesti (jos sellaista katsetta on ylipäätään olemassa) näyttää, ei aina korreloi sen kanssa, mitä ihminen itse haluaa itsessään muuttaa. Plastiikkakirurgit eivät kuulemma itsekään arvaa, mitä toimenpidettä ihminen tulee vastaanotolta hakemaan. Hyvin harvoin ihmisessä on mitään niin räikeää ulkonäköpuutetta, jonka plastiikkakirurgi arvaisi, eli nämä ovat hyvin subjektiivisia näkemyksiä.

Miten ihminen voisi riittää sellaisena, kuin hän on, jos itsellä ei ole sisältäpäin tulevaa halua lähteä muokkaamaan omaa kehoansa? Millaista on hyväksyvä ja hellä kosketus?

Sitä on vaikeaa yksiselitteisesti määrittää, mutta se, että lähtökohtaisesti pyrkii tekemään itselleen ja toiselle hyvää. Tässä kuitenkin herää kysymys, onko esimerkiksi vakavan ruumiinkuvaongelman ja hellän kosketuksen puutteen välillä yhteys. Kinnunen, haastatellessaan kuvankauniita naisia plastiikkaoperaatioineen ja kuntoilumanoioineen, on miettinyt, ovatko he kokeneet vilpittömän ja ehdottoman hyväksynnän tunnetta lapsuudessa. Usein tämä hyvä ja hellä kosketus liittyy ehdottomaan hyväksymiseen. Kosketuksella, katseella, syliin ottamisella ja hyväksyvällä katseella annetaan hellyyttä, joka hyvin paljon suojaa ihmistä kaikenlaisilta ympäristön paineilta. Se ei ole taikasana, mutta ihmiselle on niin tärkeää kokea tulevaisuensa hyväksytyksi. Jos sitä ei ole kokenut esimerkiksi lapsena riittävästi, arvosteleva katse siirtyy subjektiin itseensä eli sitten katsoo itseään peilistä esimerkiksi ankaran sukulaisen silmin, eikä pysty itse irtaantumaan niistä ikävistä tunnesiteistä.

Lähtökohtaisesti ei ole mitään pahaa, jos ihminen pyrkii muuttumaan, mutta siinä on hiuksenhieno raja, milloin se muuttuu pakonomaiseksi ja menee ahdistuksen puolelle. Tällöin oma vaatimustaso on usein korkea. Kinnusen mielestä ulkonäön korostaminen on aina hyvä asia, jos se tuottaa iloa ja kerää ympärilleen positiivista palautetta, mutta nuhjuisempiinkin vaatteisiin pukeutuminen on yhtä lailla ok. Jos rintoihin liittyen jää sellainen olo, että miksi ei hakeutuisi plastiikkakirurgiseen toimenpiteeseen, sillä sekin vaihtoehto on edelleen olemassa. Kannattaa kuitenkin aina miettiä tarkasti, mitä mahdollisia etuja ja haittoja siitä voi olla. Sitä ei saa koskaan kevyin perustein, koska ne ovat usein isoja operaatioita ja kaikkeen liittyy riskejä. Ulkonäkö on vain ulkonäkö, joskin kulttuurimme ruokkii liiallista keskittymistä oman kehon ympärille, mutta sairastuminen on toki eri asia. Kun puhutaan ulkonäöllisistä asioista, niin Kinnunen kysyy, onko kaikkein tärkeintä se, miltä näyttää muiden ihmisten silmissä?

Voiko hellää koskettamista harjoitella itseensä?

Psykiatrit ovat paljon puhuneet siitä, kuinka kosketus ja sylissä pitäminen on erittäin tärkeää, varsinkin pienille lapsille, sillä sitä kautta ihmiselle tulee tunne turvallisuudesta ja kuulluksi tulemisesta sekä siitä, että on osa yhteisöä. Kosketus myös piirtää ihmisen kehon rajat eli jos saa riittävästi, hyvää kosketusta, niin se auttaa erottamaan itsen muista ja se näkyy esimerkiksi hyvänä itsetuntona.

Kinnusen mukaan tarjotaan myös valmennusta liittyen kosketukseen ja se liittyy myös mindfulnessiin. Kaikessa on kyse siitä, että on sinut itsensä kanssa, ymmärtää omat rajoitteensa ja vahvuutensa sekä olisi mahdollisimman tasapainoinen kuva itsestä. Sillä pääsee varmasti pitkälle. Tähän liittyy myös ymmärrys siitä, että kukaan ei ole täydellinen, eikä tarvitsekaan olla.